

مجموعه آثار ۱

مجموعه نظریه پردازی های
مؤسسه فہیم

فقه و دولت

فقه سیاسی ۱

عنوان و نام پدیدآور: فقه سیاسی/مؤسسه پژوهشی فرهنگی فهیم.

مشخصات نشر: قم: نور علی نور، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۴۰۸ص.

فروست: مجموعه نظریه پردازی های مؤسسه فهیم:

شابک: ۸-۹۷۸-۹۶۴-۸۰۱۶-۴۶-۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: علوم سیاسی (فقه) — مقاله ها و خطابه ها

موضوع: Political science (Islamic law) — Addresses, essays, lectures

موضوع: اسلام و دولت — مقاله ها و خطابه ها

موضوع: Islam and state — Addresses, lectures, essays

موضوع: مسائل مستحدثه — مقاله ها و خطابه ها

موضوع: New problems (Islamic law) — Addresses, essays, lectures

شناسه فروده: مؤسسه فرهنگی فهیم

رده بندی کنگره: ۶/ BP198 / ۸۶/ ف ۱۳۹۷

رده بندی دیویی: ۳۹۰.۹۷

شماره کاتالوگ: ۵۳۶/۱۸۸

مجموعه نظریه پردازی های مؤسسه فهیم

فقه و دولت

فقه سیاسی (۱)

ناشر: نور علی نور

سرپرستار: محمد رضائی

ویراستار: سید علیرضا دادا دوست

صفحه آرای: صادق انصاری

تیراژ: ۶۰۰ نسخه

چاپ و صحافی: دفتر تبلیغات اسلامی - قم

شابک: ۸-۹۷۸-۹۶۴-۸۰۱۶-۴۶-۸

قیمت: ۶۵۰۰۰ تومان

مؤسسه فهیم

قم - خیابان گلستان - کوچه ۱ - پلاک ۱۵

۰۲۵ - ۳۲۹۲۷۰۸۳

فهرست

۱۳.....	مقدمه
۱۵.....	مصلحت در حکومت علوی
	استاد سیف الله صرامی
۱۷.....	مقدمه
۱۷.....	مصلحت و سیره
۱۷.....	اصل مسأله مصلحت
۱۸.....	پیشینه بحث
۱۹.....	چالش های استفاده از سیره
۲۰.....	روش های استفاده از سیره
۲۱.....	مصلحت در دوران خلیفه اول
۲۲.....	مصلحت در دوران خلیفه دوم
۲۴.....	مصلحت بینی در حکومت علوی
۲۹.....	جمع بندی
۲۹.....	پرسش و پاسخ
۳۱.....	جایگاه اکثریت در مشروعیت و مقبولیت حکومت اسلامی
	دکتر عبدالله حاجی صادقی
	دکتر محمد جواد ارسطا
۳۴.....	مفهوم و عامل مشروعیت
۳۵.....	مراحل و درجات مشروعیت
۳۶.....	مراتب و انواع ولایت

۳۷.....	تفاوت بین ثبوت ولایت و اعمال آن
۳۹.....	مشروعیت واقعی و تحقق عینی
۴۳.....	تکلیف مردم، وظیفه فقیه
۴۴.....	ملاک مقبولیت و میزان آن
۴۸.....	مشروعیت فقیه در صورت داشتن حامیان محدود مصمم
۵۱.....	نقد و پرسش و پاسخ
۵۴.....	ولایت، ترکیبی از حق و تکلیف
۵۷.....	ولایت، تکلیف است
۶۱.....	جایگاه رأی مردم در حکومت اسلامی
	استاد محسن غروی
	استاد هاشم ابازی
۶۴.....	طرحی جدید از ارزش و تأثیر رأی مردم
۶۸.....	مشارکت و اثر رأی مردم بر پایه مصلحت
۸۷.....	جایگاه رأی مردم در حکومت اسلامی
	استاد کاظم قاضی زاده
۸۹.....	مقدمه
۹۱.....	سه دیدگاه درباره رأی مردم
۹۲.....	دیدگاه جمهوری مطلق و نقد آن
۹۲.....	دیدگاه مشروعیت الهی محض و نقد آن
۹۴.....	دیدگاه مشروعیت الهی - مردمی
۹۵.....	بررسی محدوده حریم خصوصی از منظر فقه سیاسی (۱)
	استاد محمد سروش محلاتی
۹۷.....	مقدمه
۹۷.....	جدید بودن موضوع حریم خصوصی
۹۸.....	علل اهمیت موضوع حریم خصوصی
۹۹.....	سابقه موضوع حریم خصوصی
۱۰۲.....	مصادیق حریم خصوصی

۱۰۲.....	حقوق دانان و حریم خصوصی
۱۰۴.....	ملاک حریم
۱۰۸.....	حریم شخصیت
۱۰۹.....	حریم خانواده
۱۱۰.....	حریم اطلاعات شخصی
۱۱۰.....	حریم لوازم شخصی
۱۱۱.....	مبانی حریم خصوصی
۱۱۷.....	بررسی محدوده حریم خصوصی از منظر فقه سیاسی (۲)
	استاد محمد مروش محلاتی
۱۱۹.....	خلاصه مطالب جلسه قبل
۱۲۰.....	مبنای فلسفی حریم خصوصی
۱۲۵.....	حل مشکل نگاه کلامی و نگاه فقهی
۱۲۶.....	امربه معروف و نهی از منکر و حریم خصوصی
۱۳۰.....	مجازات ها و حریم خصوصی
۱۳۱.....	دخالت دولت و حریم خصوصی
۱۳۲.....	نگاهی به رفتار خداوند نسبت به مجرمان
۱۳۴.....	ستاریت الهی و زمینه لغزش انسان
۱۳۶.....	سیره معصومین علیهم السلام و رفتار ما
۱۳۸.....	اصل تقدم شفقت بر غیرت
۱۴۰.....	پرسش و پاسخ
۱۵۱.....	قاعده مصلحت؛ مبنای روابط خارجی دولت اسلامی
	استاد سید جواد ورعی
۱۵۳.....	مقدمه
۱۵۴.....	قاعده مصلحت در روابط دولت اسلامی با دولت های غیر اسلامی
۱۵۴.....	نظریه اول، اصالت جنگ
۱۵۵.....	نظریه دوم، اصالت صلح
۱۵۷.....	نظریه سوم، قاعده مصلحت
۱۵۹.....	ادله فرضیه و دیدگاه سوم: ماهیت جنگ و صلح

۱۵۹.....	سیره عقلاء.....
۱۶۱.....	پرسش و پاسخ.....
۱۶۵.....	فرمانبرداری مدنی در فقه شیعه.....
	استاد سیدجواد ورعی
۱۶۷.....	مقدمه.....
۱۶۸.....	تعریف فرمانبرداری مدنی.....
۱۷۰.....	تعریف نافرمانی مدنی در مکاتب سیاسی.....
۱۷۱.....	تفاوت نافرمانی مدنی با مقاومت مدنی.....
۱۷۲.....	تفاوت نافرمانی مدنی با براندازی (بغی).....
۱۷۳.....	محراب.....
۱۷۴.....	مقاومت و نافرمانی مدنی.....
۱۷۶.....	شرایط جواز سرپیچی از حکومت.....
۱۸۲.....	پرسش و پاسخ.....
۱۸۹.....	بررسی فقهی بغی و نسبت آن با نافرمانی مدنی.....
	استاد مهدی پورحسین
۱۹۲.....	مفهوم «بغی» و ارتباط آن با نافرمانی مدنی.....
۱۹۲.....	تعریف بغی.....
۱۹۵.....	سه شرط برای تحقق مفهوم بغی.....
۱۹۷.....	قیام علیه حکومت مشروع.....
۱۹۹.....	حکم قیام علیه سیستم.....
۲۰۰.....	حکم باغیان.....
۲۰۱.....	شرایط حکم وجوب قتال.....
۲۰۴.....	عدم شروع به جنگ.....
۲۰۵.....	پرسش و پاسخ.....
۲۰۹.....	مهار قدرت از دیدگاه کتاب و سنت.....
	دکتر محمدهادی مفتاح
۲۱۱.....	مقدمه.....

۲۱۲.....	فسادآوری قدرت نسبت به انبیاء و اولیاء
۲۱۹.....	فسادآوری قدرت نسبت به کارگزاران
۲۲۳.....	مهار درونی
۲۲۵.....	مهار بیرونی
۲۲۶.....	ممانعت از انباشت قدرت
۲۲۶.....	نظارت افکار عمومی جامعه
۲۲۸.....	جمع بندی در چند جمله:
۲۲۸.....	پرسش و پاسخ
۲۳۳.....	جایگاه امر به معروف و نهی از منکر در حکومت اسلامی
	استاد کاظم قاضی زاده
۲۳۵.....	مقدمه
۲۳۵.....	حق اشراف و نظارت مردم بر حاکمان
۲۳۸.....	حق نصیحت
۲۳۹.....	حق امر به معروف و نهی از منکر (حق اعتراض)
۲۴۰.....	حوزه های امر به معروف و نهی از منکر
۲۴۵.....	بررسی فقهی تفاوت ضوابط تصمیم گیری در عرصه های شخصی و حکومتی
	استاد کاظم قاضی زاده
۲۴۷.....	مقدمه
۲۴۸.....	ضابطه های حاکم بر تصمیم گیری های شخصی
۲۵۳.....	نظر آیت الله معرفت
۲۵۳.....	نظر صاحب تفسیر خازن
۲۵۴.....	لغو بودن مشاوره های بلا اجرا
۲۵۴.....	آیه شوری
۲۵۵.....	نامه ۵۰ نهج البلاغه
۲۵۵.....	آیه او فوا بالعقود
۲۵۶.....	دلیل عقل
۲۵۶.....	جمع بندی

تأملی در مشروعیت امر به معروف و نهی از منکر فراگفتاری..... ۲۵۷
استاد محمد سروش محلاتی

۲۵۹.....	مقدمه
۲۶۰.....	مستندات و مبانی امر به معروف و نهی از منکر
۲۶۳.....	استدلال شهید بهشتی
۲۶۴.....	نقد دیدگاه
۲۶۷.....	نظر آیت الله میرزا جواد تبریزی
۲۶۸.....	وجود روایات معارض
۲۶۹.....	جمع بندی

بررسی احکام فقهی رسانه (۱)..... ۲۷۱
استاد احمد عابدی

۲۷۳.....	مقدمه
۲۷۴.....	اهمیت روشن شدن مسائل راهبردی
۲۷۶.....	امکان تبلیغ دین به وسیله رسانه های جدید
۲۷۹.....	جنبه های منفی استفاده از رسانه برای تبلیغ دین
۲۸۱.....	حضور فریب و ریا در ذات هر هنر جمعی
۲۸۳.....	ضرر رسانه از روزنامه تا رادیو، تلویزیون و سینما برای دین
۲۸۴.....	پرسش و پاسخ

بررسی احکام فقهی رسانه (۲)..... ۲۹۳
استاد احمد عابدی

۲۹۵.....	مقدمه
۲۹۵.....	طرح چند قاعده کلی
۲۹۷.....	مبحث اعانه بر اثم
۲۹۹.....	نقش تربیتی فیلم های غیر واقعی؟
۳۰۲.....	پرستش بت در فیلم ها
۳۰۳.....	تشبیه زن به مرد، یا تشبیه مرد به زن در فیلم ها
۳۰۴.....	قسم های دروغ در فیلم ها
۳۰۴.....	اظهار علاقه به زن نامحرم در فیلم ها

۳۰۵.....	نگاه به زن در تلویزیون
۳۰۶.....	اطلاع رسانی در رسانه
۳۰۸.....	پرسش و پاسخ

نسبت رسانه با نهاد حاکمیت (۱)..... ۳۱۳

استاد محمد جواد فخارطوسی

۳۱۵.....	مقدمه
۳۱۵.....	نظریه نخست
۳۱۶.....	دلایل نظریه اول
۳۱۷.....	نظریه دوم
۳۱۸.....	دلایل نظریه دوم
۳۲۱.....	اشکال‌های نظریه دوم
۳۲۲.....	نظریه سوم
۳۲۵.....	نظریه چهارم
۳۲۵.....	پرسش و پاسخ

نسبت رسانه با نهاد حاکمیت (۲)..... ۳۲۹

استاد محمد جواد فخار طوسی

۳۳۱.....	مقدمه
۳۳۴.....	نظریه چهارم
۳۳۴.....	دلایل نظریه چهارم
۳۴۰.....	جمع بین ادله
۳۴۱.....	انتقاد از راه‌های دیگر
۳۴۲.....	دو سؤال
۳۴۲.....	پرسش و پاسخ

دین و حقوق رسانه ای..... ۳۵۱

استاد کاظم قاضی زاده

۳۵۳.....	حق مشارکت سیاسی
۳۵۴.....	زمینه طرح حقوق رسانه ای

۳۵۵.....	تعریف رسانه
۳۵۵.....	ابعاد حقوق رسانه ای
۳۶۰.....	پرسش و پاسخ
۳۶۳.....	دلایل حقوق رسانه ای
۳۷۲.....	پرسش و پاسخ
۳۷۹.....	تبلیغ رسانه ای دین مبانی و چالش ها
	استاد حجت الله بیات
۳۸۱.....	مقدمه
۳۸۲.....	موضوع اصلی بحث
۳۸۳.....	تفاوت رسانه و سایر تکنولوژی ها
۳۸۵.....	رسانه و ابعاد آن
۳۸۵.....	عرصه های رسانه
۳۸۶.....	مبانی کلامی استفاده از رسانه
۳۸۷.....	مبانی فقهی استفاده از رسانه
۳۸۸.....	اصل امر به معروف و نهی از منکر
۳۸۸.....	جهاد فرهنگی
۳۸۹.....	اصل دعوت اسلامی
۳۸۹.....	اصل قدرتمندی
۳۹۰.....	مبانی اخلاقی استفاده از رسانه
۳۹۲.....	مبانی سیاسی استفاده از رسانه
۳۹۳.....	چالش های نگرشی
۳۹۶.....	چالش های آموزشی
۳۹۷.....	چالش های مهارتی
۳۹۸.....	چالش های اجرایی
۴۰۰.....	پرسش و پاسخ

مقدمه

دین در دنیای معاصر با چالش‌های جدیدی روبرو گردیده است. رشد علوم انسانی و توسعه دیدگاه‌ها و روش‌های بشری در حوزه‌های معرفتی و عملی جایگاه اندیشه دینی را به چالش کشیده است.

اندیشوران حوزه معارف دینی باید بیش از پیش در نظریه‌پردازی‌های جدید و پاسخ به چالش‌های فرارو تلاش کنند و از این به‌گذران حضور جدی دین در عرصه‌های علمی و اجتماعی در دنیای معاصر دفاع نمایند.

بدون تردید فقه سیاسی پس از پیروزی انقلاب اسلامی ایران تحول اساسی پیدا کرد و با سئوالات جدید مواجه گردید و ناگزیر به نظریه‌پردازی در حوزه‌های جدید شد. مواجهه عینی فقیهان با مسائل حکومت اسلامی و ترکیبی اجرایی با عرصه‌های مختلف آن زمینه‌ساز تحول برخی از دیدگاه‌های قبلی فقیهان را موجب گردید. این جلد از مجموعه آثار به برخی از این حوزه‌های نوپدید یا نظرات متحول شده از جمله بحث درباره مشروعیت و مقبولیت در حکومت اسلامی، مسأله حریم خصوصی و محدوده آن، دین و حقوق رسانه‌ای و مسأله نافرمانی مدنی در فقه شیعه پرداخته است.

از همه اساتید بزرگواری که حاصل پژوهش‌های گسترده خود را در قالب نظریه‌پردازی در مؤسسه ارائه کرده‌اند صمیمانه تشکر می‌شود.

کاظم قاضی زاده

مدیر مؤسسه پژوهشی فرهنگی فهیم